

Колдасбаева Багила Джумабаевнаның
6D010800 – Дене шынықтыру және спорт білім беру бағдарламасы
бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін
**«Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық
элеуетін дамыту»** диссертациялық жұмысының
АҢДАТПАСЫ

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Жаңа тұрпатты мамандарды даярлау мәселесі әр сала бойынша үздіксіз жаңаруды қажет ететін мәселелердің бірі, маман бойындағы жаңа міндеттемелер мен сапалы кәсіби білім оның негізгі көрсеткіштері бола алады. Ізгілік ортасына негізделген жеке тұлғаға бағдарланған білім құндылығы аса өзектілігімен ерекшеленеді. Кәсіби орта мен өмірдегі жеке мүмкіндіктері арқылы бәсекеге қабілеттілік, кәсіби құзыреттіліктің жоғары деңгейі, интеграциялық және сабақтастық негізінде бағдарланған кәсіби іс - әрекет, кәсіби іс-әрекет үдерісінде үнемі кәсібиліктің жоғары шыңына ұмтылыстың болуы, әлеуметтік белсенділік, кәсіби ұтқырлық сынды өзекті талаптар заманауи мамандарға қойылған міндеттемелердің бастылары. Берілген талаптар сапалы негізде тұлға бойында қалыптасуы үшін, арнайы білім беру ортасы тұлғаның өзіндік даму, өзіндік тәрбие, өзіндік жетілдіру, өзіндік білім алу, өзіндік орнын анықтау сапаларын қамтуды қамтамасыз етуі қажет. Аталған талаптар мен арнайы ортаның болуы тұлғаның акмеологиялық бағдарын, акмеологиялық әлеуетінің дамуы, акме деңгейінің шыңына жету мүмкіндігін арттырады. Осы орайда, болашақ дене мәдениеті және спорт мамандарының дайындық ортасын акмеологиялық бағдарда құру өзектілігі айқын екенін көреміз.

Сонымен қатар, мемлекетіміздің стратегиялық -заңнамалық құжаттарында маманның, соның ішінде болашақ маман -педагогтардың кәсібилігін дамыту мәселесі қарастырылған. Мәселен, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев жыл сайынғы Қазақстан халқына Жолдауларында кәсібилік, біліктілік, шығармашылық сияқты маманның кілттік сапаларының болуын алға тартады. Атап айтсақ, 2023 жылғы 1 қыркүйектегі «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Жолдауында «... Білікті мамандар даярлауымыз қажет... Қазіргі заманда азаматтардың шығармашылық әлеуетіне және зияткерлік капиталына арқа сүйейтін «креативті өндіріс» дамыту қажет» - деп стратегиялық міндет жүктеді.

Мәселенің өзектілігін талдау жоғары оқу орындарында болашақ дене мәдениеті және спорт мамандарының акмеологиялық әлеуетін дамытуды іске асырудағы мемлекет тапсырысы мен педагогика ғылымы мен спорт саласында, теориялық және практикалық негізделуі арасында, атап айтқанда:

- болашақ дене мәдениеті және спорт мамандарының акмеологиялық әлеуетін дамытуға деген экономикалық-әлеуметтік сұраныстың болуы мен бұл мәселенің еліміздің маман даярлау тәжірибесінде толық негізде іске аспауы арасында;

- болашақ дене мәдениеті мен спорт мамандарының акмеологиялық әлеуетін дамытудың қажеттілігі болуы мен отандық педагогика ғылымында теориялық, әдіснамалық негіздерін жетілдіру қажеттілігі арасында;

- болашақ дене мәдениеті және спорт мамандарының акмеологиялық әлеуетін дамытуды жоғары оқу орны пәндерінің мазмұнына жаңарту ретіндегі ендіру қажеттігі мен оны жүзеге асырудың тиімді әдістемесінің құрылмағаны арасында **қарама-қайшылықтар** бар екендігі айқындалды.

Берілген қарама-қайшылықтар ғылыми-зерттеу жұмысымыздың өзектілігін айқындады, ол болашақ дене мәдениеті және спорт мамандарының акмеологиялық әлеуетін дамытудың ғылыми-теориялық негіздерін айқындау және оның тиімді әдістемесін ұсынып, тәжірибеге ендіру қажеттілігімен көрінеді.

Зерттеу мәселесінің маңыздылығы мен өзектілігі зерттеудің тақырыбын **«Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамыту»** деп алуға негіз болды.

Зерттеудің мақсаты: болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытуды теориялық тұрғыдан негіздеп, әдістемесін жасау және оның тиімділігін эксперименттік жолмен тексеру.

Зерттеу міндеттері:

1. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытуды мәселесі теориялық-әдіснамалық тұрғыдан негіздеу.

2. «Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуеті» түсінігінің мәнін нақтылау, құрылымын анықтау.

3. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытудың моделін құрастыру.

4. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытудың әдістемесін дайындап, оның тиімділігін тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында тексеру, ғылыми негізделген ұсыныстар дайындау.

Зерттеу әдістері:

- теориялық: (педагогикалық-психологиялық, дене мәдениеті және спорт саласы бойынша арнайы әдебиеттерге) салыстырмалы талдау-жинақтау, контент-талдау, сипаттамалық талдау, сыни талдау, тұжырымдамалық негіз жасау, саралау, дереккөздермен жұмыс;

- эмпирикалық: педагогикалық эксперимент, сауалнамалар, педагогикалық бақылау, тест, тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар жүргізу, модельдеу, диагностика жасау;

- статистикалық: зерттеу бойынша алынған нәтижелерді математикалық-статистикалық талдау жасау.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

1. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытудың теориялық – әдіснамалық негіздерін анықтау акмеологиялық әлеуетті арттыру қажеттілік мәселесін анықтайды, «акмеологиялық әлеует» ұғымының құрылымы мен мазмұнын нақтылау

Болашақ маман акмеологиялық әлеуетін дамыту жолдарын негіздейді және көрсетеді.

2. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуеті – саналы түрде кәсіби және тұлғалық өзін-өзі жетілдіру мен өзін-өзі тәрбиелеудің жоғары деңгейіне жетуге даярлығы, үздіксіз өзін-өзі дамытуға ұмтылысы, рефлексиялық құзыреттілігі, әрбір білімалушының табысы мен денсаулығын қамтамасыз ету үшін гуманистік көзқарасқа негізделген өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі реттеу стратегиясын, құралдарын, тетіктерін меңгеруі.

3. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытудың моделі, оның құрамдас бөліктері ретінде мақсаты, міндеттері, әдіснамалық негізі болған жүйелік тұғыр, мәдени танымдық тұғыр, синергетикалық тұғыр, аксиологиялық тұғыр, құзыреттілік тұғыр мен негізгі қағидалары, мазмұны, компоненттері (мотивациялық, танымдық, іс - әрекеттік), әдістемелік жүйесі, болашақ педагогтардың заманауи талапқа сай, бәсекеге қабілетті негіздегі дайындығының айқындылығы мен ұтымды жолдарын көрсетеді.

4. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамыту үдерісін әдістемелік негізде тәжірибеге енгізілген *«Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби АКМЕ негіздері»* атты элективті курс пен ұйымдастырылған *«Кәсіби жетістік акмеологиясы»* семинар-практикум арқылы қамтамасыз ету, болашақ маманның акмеологиялық әлеуетін дамытуды оқыту үдерісінде жүйелі және ұтымды негізде пайдалануға мүмкіндік береді. Ал жүргізілген тәжірибелік-эксперименттік жұмыс тиімділігі, ғылыми нәтиженің валидтілігін қамтамасыз етеді.

Зерттеудің негізгі нәтижелері:

1 нәтиже Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамыту мәселесі теориялық-әдіснамалық тұрғыдан негізделді.

2 нәтиже «Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуеті» түсінігінің мәні нақтыланып, құрылымы анықталды.

3 нәтиже Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамыту моделі құрастырылды.

4 нәтиже Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытудың әдістемесі дайындалып, оның тиімділігі тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында тексерілді, ғылыми негізделген ұсыныстар дайындалды.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығын негіздеу.

Зерттеу пәні нәтижесінде Қазақстанда ең алғашқы болып болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамыту мәселесі теориялық-әдіснамалық тұрғыдан негізделді, «Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуеті» ұғымының мәні нақтыланып, құрылымы берілді. Болашақ дене мәдениеті және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамыту моделі әзірленді, *«Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби АКМЕ негіздері»* элективті курсы әзірленіп, оқу үдерісіне тиімді түрде енгізілді. *«Кәсіби жетістік акмеологиясы»* семинар практикумы

жоспары құрылып және ұйымдастырылды, болашақ мамандарды даярлауда цифрлық ресурстар қалыптастыру эксперименті барысында қолданылды.

Зерттеу нәтижелері Алматы қ. Қазақ спорт және туризм академиясы мен К.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінде оқу үдерісіне енгізілді.

Зерттеудің ғылымды дамыту бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі. Диссертациялық зерттеу Қазақстан Республикасының дене шынықтыру мен спорт саласын дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы №251 қаулысы; «Дене шынықтыру және спорт туралы» 2014 жылғы 3 шілдедегі №228-V Қазақстан Республикасының Заңы (03.09.2023 жылғы өзгерістер мен толықтырулармен бірге); Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы ҚР Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы №248 қаулысы, 2018–2021 жж. ҚазСТА «Дене мәдениеті және спорт теориялық негіздері» кафедрасының ҒЗЖ жоспары негізгі міндеттемелеріне сай орындалған.

Зерттеу нәтижелерінің жариялануы. Диссертациялық жұмыс тақырыбы бойынша барлығы 10 ғылыми жұмыс жарық көрген, оның ішінде 3 - ҚР ҒЖБМ ҒЖБСҚЕК ұсынған басылымдарда, 1 мақала Scopus базасына енген шет елдік басылымында, 5 мақала халықаралық, республикалық конференция материалдары жинақтарында, 1 авторлық құқық объектісін мемлекеттік тіркеу туралы куәлік.

Докторанттың әрбір жарияланымға қосқан үлесі:

Диссертациялық зерттеу мәтінінде автор журналдардың келесі мақалаларында жарияланған материалдарды пайдаланды:

Scopus деректер базасына кіретін журналда - Cypriot Journal of Educational Science:

1. Koldasbayeva Bagila, D, Aidyn Doshybekov.B, Marina Bobyreva, C, Zura Khakimova, D, Yerlan Satbayev, E Quantitative Study of the Level of Acmeological Potential of Rising Physical Education Specialists Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), - Vol. 21, Iss. 5. - P. 2492 - 2500. ISSN 2247- 806X;

Авторлар үлесі: зерттеу жүргізуге көмектесу – Aidyn Doshybekov.B; жұмыс идеясы, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Koldasbayeva Bagila, D; мақаланы редакциялау - Marina Bobyreva, C. Zura Khakimova, D. Yerlan Satbayev, E.

ҚР ҒЖБМ ҒЖБСҚК ұсынған журналдарда:

2. Колдасбаева Б.Д., Дошыбеков А.Б., Жетимеков Е.Т. Болашақ дене шынықтыру және спорт маманының акмеологиялық әлеуетін дамытудың педагогикалық аспектілері. Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің хабаршысы журналы. - Алматы . - 2019. - №3 (79). - С. 259-263.

Авторлар үлесі: ғылыми кеңес беру, бағыт бағдар көрсету, рецензиялау - Дошыбеков А.Б., деректерді жинақтау және жазу, материалдарды өңдеу - Колдасбаева Б.Д., деректер жинақтап және өңдеуге көмек беру Жетимеков Е.Т.

3. Колдасбаева Б.Д., Дошыбеков А.Б., Ниязакынов Е.Б., Сериков. С.С. Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби даярлығындады акмеологиялық амал// Научно-теорический журнал. Теория и методика физической культуры. - Алматы. 2020. - №3 (61). С.34-38.

Авторлар үлесі: ғылыми кеңес беру, бағыт бағдар көрсету, рецензиялау - Дошыбеков А.Б., деректерді жинақтау және жазу, материалдарды өңдеу - Колдасбаева Б.Д., деректер жинақтап және өңдеуге көмек беру - Ниязакынов Е.Б., Сериков. С.С.

4. Абдрахманова Р.Б., Колдасбаева Б.Д. Ғылыми зерттеулердегі «акмеологиялық әлеует» ұғымының сипаттамасы. ҚазҰПУ Хабаршысы «Психология» сериясы. - 2020. - №3 (64). - С. 51-57

Авторлар үлесі: ғылыми кеңес беру, бағыт бағдар көрсету, рецензиялау - Абдрахманова Р.Б., деректерді жинақтау және жазу, материалдарды өңдеу, деректер жинақтап және өңдеуге көмек беру - Колдасбаева Б.Д.

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание степени доктора философии (PhD) по образовательной программе 6D010800 – Физическая культура и спорт
«Развитие акмеологического потенциала будущих специалистов физической культуры и спорта»
Колдасбаевой Багилы Джумабаевны

Актуальность темы исследования. Вопрос подготовки новых квалифицированных специалистов является одним из вопросов, который требует постоянного обновления во всех сферах, его главными показателями могут быть новые обязательства и качественное профессиональное образование. Основными обязанностями современных специалистов являются конкурентоспособность через профессиональную среду и личные возможности в жизни; высокий уровень профессиональной компетентности; профессиональная деятельность, основанная на интеграции и преемственности; постоянное стремление к высшему уровню профессионализма в процессе профессиональной деятельности; социальная активность, профессиональная мобильность. Для того, чтобы, качественно сформировать конкурентоспособного и высокообразованного специалиста, специальная образовательная среда должна обеспечивать включение качеств саморазвития, самообразования, самосовершенствования, самовоспитания и самоопределения личности. Наличие этих требований и особой среды повышает акмеологическую направленность человека, развитие акмеологического потенциала, возможность достижения высокого акме-уровня. В связи с этим актуальность создания акмеологической среды подготовки будущих специалистов по физической культуре и спорту очевидна.

Кроме того, стратегически-законодательными документами нашего государства предусмотрен вопрос развития профессионализма специалиста, в том числе будущих специалистов-педагогов. Так, глава государства Касым-Жомарт Токаев в ежегодных Посланиях народу Казахстана подчеркивает наличие ключевых качеств специалиста, таких как профессионализм, квалификация, творчество. В частности, в Послании «Экономический ориентир справедливого Казахстана» от 1 сентября 2023 года определится стратегическая задача: «... необходимо подготовить квалифицированных специалистов... В наше время необходимо развивать «креативное производство», опирающееся на творческий потенциал и интеллектуальный капитал граждан».

Анализ актуальности проблемы между государственным заказом по реализации развития акмеологического потенциала будущих специалистов по физической культуре и спорту в высших учебных заведениях и теоретическим и практическим обоснованием в области педагогики и спорта были выявлены определенные **противоречия**:

- между экономической и социальной потребностью в развитии акмеологического потенциала будущих специалистов по физической культуре и спорту и тем фактом, что эта проблема не в полной мере реализуется на практике;

- между необходимостью развития акмеологического потенциала будущих специалистов по физической культуре и спорту и потребностью совершенствования их теоретических, методологических основ;

- между необходимостью внедрения развития акмеологического потенциала будущих специалистов по физической культуре и спорту как обновление содержания вуза и отсутствием эффективной методики его реализации.

Вышеуказанные противоречия обусловили проблему исследования, которая состоит в определении сущности акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта, разработке методики, обеспечивающей эффективность реализации данного подхода, направленного на повышение качества профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры и спорта.

Значимость и актуальность рассматриваемой проблемы послужили основанием для выбора темы исследования: «Развитие акмеологического потенциала будущих специалистов физической культуры и спорта».

Цель исследования - теоретическое обоснование и разработка методики развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта и проверка ее эффективности в ходе экспериментальной работы.

Задачи исследования:

1. Теоретико-методологическое обоснование проблемы развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта.

2. Уточнить содержание и определить структуру понятия «акмеологический потенциал будущего специалиста физической культуры и спорта».

3. Создать модель развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта.

4. Разработать методику развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта, проверить ее эффективность в процессе практической и экспериментальной работы, подготовить научно обоснованные рекомендации.

Методы исследования:

- теоретические: (для методической литературы по экономической, спортивной, психолого-педагогической и физической культуре) сравнительный анализ-собираение, контент-анализ, описательный анализ, критический анализ, создание понятийной базы, дифференциация, работа с источниками;

- эмпирические: создание экспериментальной программы, использование специальных методов, педагогический контроль, тестирование, практически-экспериментальные работы, моделирование, диагностика;

- статистический: проведение математического и статистического анализа результатов исследования.

Положения, выносимые на защиту:

1. Определение теоретико-методологических основ развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта определяет проблему повышенной потребности акмеологического потенциала, уточнение содержания и структуры понятия «акмеологический потенциал», обосновывает пути развития акмеологического потенциала будущих специалистов.

2. Акмеологический потенциал будущего специалиста по физической культуре и спорту - готовность к сознательному достижению высших уровней профессионального и личностного самосовершенствования и самообразования, стремление к постоянному саморазвитию, рефлексивные компетенции, владение стратегией, инструментами, механизмами самоорганизации и саморегуляции на основе гуманистической установки обеспечения успеха и здоровья каждого обучающегося.

3. Модель развития акмеологического потенциала будущего специалиста по физической культуре и спорту, ее составные части: цель, задачи, системный постамент, ставший методологической основой, культурный познавательный постамент, синергетический постамент, аксиологический постамент, компетентностный постамент и основные принципы, содержание, компоненты (мотивационный, познавательный, деятельностный), методическая система, современные подходы будущих педагогов демонстрирует четкость и рациональность подготовки на конкурентной основе.

4. Обеспечение процесса развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта через элективный курс «Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби АҚМЕ негіздері» и организованный семинар-практикум «Кәсіби жетістік акмеологиясы», дает

возможность системно и эффективно использовать развитие акмеологического потенциала будущего специалиста в процессе обучения. А проведенная практическая экспериментальная работа обеспечивает валидность научных результатов.

Основные результаты исследования:

1 Проблема развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта была теоретико-методологически обоснована.

2 Уточнена и определена структура понятия «Акмеологический потенциал будущего специалиста физической культуры и спорта».

3 Разработана модель развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта.

4 Разработана методика развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта, проверена его эффективность в ходе опытно-экспериментальной работы, даны научно-обоснованные рекомендации.

Обоснование новизны и важности полученных результатов.

Впервые в Казахстане в результате предмета исследования:

- обоснованы теоретико-методологические основы проблемы развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта, уточнены сущность и структура понятия «Акмеологический потенциал будущего специалиста физической культуры и спорта».

- разработана модель развития акмеологического потенциала будущего специалиста физической культуры и спорта, был подготовлен и эффективно внедрен в учебный процесс элективный курс «Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби АҚМЕ негіздері».

- составлен план и организован семинар–практикум на тему «Кәсіби жетістік акмеологиясы», в ходе формирующего эксперимента при подготовке будущих специалистов были использованы цифровые ресурсы.

Результаты исследования были внедрены в учебный процесс Казахской академии спорта и туризма и Актюбинского регионального государственного университета имени К. Жубанова.

Соответствие исследования направлениям развития науки или государственным программам. Диссертационное исследование выполнено в соответствии с актуальными задачами Постановления Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года №251 «Об утверждении Концепции развития физической культуры и спорта Республики Казахстан на 2023-2029 годы»; Закона Республики Казахстан от 3 июля 2014 года №228-V «О физической культуре и спорте» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 03.09.2023 г.; Постановления Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года №248 «Об утверждении Концепции развития высшего образования и науки в Республике Казахстан на 2023–2029 годы»; Планом НИР кафедры «Теоретических основ физической культуры и спорта» КазАСТ на 2018-2021 гг.

Публикация результатов исследования. Всего по теме диссертационного исследования опубликовано 10 научных работ, из них 3

статьи - в научных изданиях, рекомендованных Комитетом по контролю в сфере науки и высшего образования МНВО РК, 1 статья - в зарубежном издании, включенном в базу Scopus, 5 статей - в сборниках международных и республиканских конференций, имеется 1 свидетельство о государственной регистрации объекта авторского права.

Вклад докторанта в подготовку опубликованных статей.

В тексте диссертационной работы были использованы материалы следующих научных статей:

В журнале, входящем в базу данных Scopus:

1. Koldasbayeva Bagila, Aidyn Doshymbekov, Marina Bobyrevac, Zura Khakimovad, and Yerlan Satbayeve. Quantitative Study of the Level of Acmeological Potential of Rising Physical Education Specialists/ Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), - Vol. 21, Iss. 5. - P. 2492 - 2500. ISSN 2247- 806X; SCOPUS, процентиль 2.1

Вклад авторов: консультирование – Doshymbekov A., идея работы, планирование и проведение эксперимента, сбор и обработка данных – Koldasbayeva B.; Bobyrevac M; редактирование статьи – Khakimovad Z., Satbayeve Y.

В журналах рекомендованных КОКСМВО МНВО РК:

2. Колдасбаева Б.Д., Дошыбеков А.Б., Жетимеков Е.Т. Болашақ дене мәдениеті және спорт мамандарының акмеологиялық әлеуметін дамытудың педагогикалық аспектілері /Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің хабаршысы журналы. - Алматы. - 2019. - №3 (79). - С. 259-263.

Вклад авторов: консультирование - Дошыбеков А.Б., идея работы, сбор и обработка данных – Колдасбаева Б.Д., редактирование - Жетимеков Е.Т.

3. Дошыбеков А.Б., Колдасбаева Б.Д., Ниязакынов Е.Б., Сериков С.С. Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби даярлығындағы акмеологиялық амал/ Научно-теорический журнал. Теория и методика физической культуры. - Алматы. 2020. - №3 (61). С.34-38.

Вклад авторов: консультирование - Дошыбеков А.Б., идея работы, анализ, сбор и обработка данных – Колдасбаева Б.Д., редактирование - Ниязакынов Е.Б., Сериков С.С.

4. Абдрахманова Р.Б., Колдасбаева Б.Д. Ғылыми зерттеулердегі «акмеологиялық әлеует» ұғымының сипаттамасы. ҚазҰПУ Хабаршысы «Психология» сериясы. - 2020. - №3 (64). - С. 51-57

Вклад авторов: консультирование - Абдрахманова Р.Б., идея работы, анализ, сбор и обработка данных, написание статьи – Колдасбаева Б.Д.

ABSTRACT

of the dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the educational program 6D010800 - Physical culture and sport
«Development of the acmeological potential of future specialists of physical culture and sport»

Koldasbayeva Bagila Dzhumabayevna

The issue of training new qualified specialists is one of the issues that requires constant renewal in all spheres, its main indicators can be new obligations and quality professional education. The main responsibilities of modern specialists are competitiveness through professional environment and personal opportunities in life; high level of professional competence; professional activity based on integration and continuity; constant striving for the highest level of professionalism in the process of professional activity; social activity, professional mobility. In order to qualitatively form a competitive and highly educated specialist, a special educational environment should ensure the inclusion of qualities of self-development, self-education, self-improvement, self-education and self-determination of personality. The presence of these requirements and special environment increases the acmeological orientation of a person, the development of acmeological potential, the possibility of achieving a high acme level. In this regard, the relevance of creating an acmeological environment for training future specialists in physical culture and sports is obvious.

In addition, the strategic legislative documents of our state provide for the issue of developing the professionalism of a specialist, including future teaching specialists. Thus, the head of state Kassym-Jomart Tokayev in his annual Messages to the people of Kazakhstan emphasizes the presence of key qualities of a specialist, such as professionalism, qualifications, creativity. In particular, the Message "Economic Landmark of fair Kazakhstan" dated September 1, 2023 defines a strategic task: «it is necessary to train qualified specialists...Nowadays, it is necessary to develop "creative production" based on the creative potential and intellectual capital of citizens».

Analysis of the relevance of the problem between the state order to realize the development of acmeological potential of future specialists in physical culture and sports in higher educational institutions and theoretical and practical substantiation in the field of pedagogy and sports, certain contradictions were **revealed**:

- between the economic and social need in the development of acmeological potential of future specialists in physical culture and sport and the fact that this problem is not fully realized in practice;

- between the need to develop the acmeological potential of future specialists in physical culture and sport and the need to improve their theoretical and methodological foundations;

- between the need to implement the development of acmeological potential of future specialists in physical culture and sport as a renewal of the content of the university and the lack of an effective methodology for its implementation.

The above-mentioned contradictions determined the problem of the research, which consists in determining the essence of acmeological potential of the future

specialist of physical culture and sports, development of methods that ensure the effectiveness of the implementation of this approach aimed at improving the quality of professional training of future teachers of physical culture and sports.

The significance and relevance of the problem under consideration served as a basis for choosing the research topic: "Development of the acmeological potential of future specialists of physical culture and sport".

The aim of the research is theoretical substantiation and development of the methodology of development of acmeological potential of the future specialist of physical culture and sport and verification of its effectiveness in the course of experimental work.

Research objectives:

1. Theoretical and methodological substantiation of the problem of the development of the acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports.

2. To clarify the content and define the structure of the concept of "acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports".

3. To create a model for the development of the acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports.

4. To develop a methodology for the development of the acmeological potential of a future specialist in physical culture and sports, to test its effectiveness in the process of practical and experimental work, to prepare scientifically based recommendations.

Research methods:

- theoretical: comparative analysis, content - analysis, characterization, critical analysis, creation of conceptual framework, synthesis, work with scientific literature (in the field of sport, psychological - pedagogical, physical culture and sport, methodological literature);

- empirical: creation of the program of pedagogical experiment, use of special methods, pedagogical control, testing, practical-experimental work, modeling, diagnostics;

- statistical: conducting mathematical and statistical analysis of the research results.

The provisions submitted for defense:

1. The definition of the theoretical and methodological foundations for the development of the acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports defines the problem of increased need for acmeological potential, clarifying the content and structure of the concept of "acmeological potential", substantiates the ways of developing the acmeological potential of future specialists.

2. The acmeological potential of a future specialist in physical culture and sports is readiness to consciously achieve the highest levels of professional and personal self-improvement and self-education, striving for constant self-development, reflective competencies, possession of strategies, tools, mechanisms of self-organization and self-regulation based on the humanistic attitude of ensuring the success and health of each student.

3. A model for the development of the acmeological potential of a future specialist in physical culture and sports, its components: purpose, objectives, a system pedestal that has become a methodological basis, a cultural cognitive pedestal, a synergetic pedestal, an axiological pedestal, a competence pedestal and basic principles, content, components (motivational, cognitive, activity), a methodological system, modern approaches of future teachers demonstrate the clarity and rationality of training on a competitive basis.

4. Ensuring the process of developing the acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports through the elective course "Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби АҚМЕ негіздері" and the organized workshop "Кәсіби жетістік акмеологиясы", makes it possible to systematically and effectively use the development of the acmeological potential of the future specialist in the learning process. And the conducted practical experimental work ensures the validity of scientific results.

Main results of the study:

Result 1. The development of the acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports was justified theoretically and methodologically.

Result 2. The structure of the concept "Development of the acmeological potential of future specialists of physical culture and sport" has been clarified and defined.

Result 3. A model for the development of the acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports has been developed.

Result 4. The methodology of development of acmeological potential of the future specialist of physical culture and sport is developed, its efficiency is tested in the course of experimental work, scientifically substantiated recommendations are given.

Substantiation of the novelty and importance of the results obtained.

For the first time in Kazakhstan as a result of the subject of the study:

- the theoretical and methodological foundations of the problem of the development of the acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports are substantiated, the essence and structure of the concept "Acmeological potential of the future specialist of physical culture and sports" are clarified.

- the model of development of acmeological potential of the future specialist of physical culture and sport was developed, the elective course "Болашақ дене мәдениеті маманының кәсіби АҚМЕ негіздері" was prepared and effectively implemented in the educational process.

- the plan was made and the seminar - workshop on the theme "Кәсіби жетістік акмеологиясы" was organized, digital resources were used during the forming experiment in the training of future specialists.

The results of the study were introduced into the educational process of the Kazakh Academy of Sports and Tourism and Aktobe Regional State University named after K. Zhubanov.

Relevance of the research to the directions of scientific development or government programs. The dissertation research was carried out in accordance with the relevant tasks of the Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan

dated March 28, 2023 №251 "On approval of the Concept of Development of Physical Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan for 2023-2029"; the Law of the Republic of Kazakhstan dated July 3, 2014 №228-V "On Physical Culture and Sports" (with amendments and additions to as of 03.09.2023; Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated March 28, 2023 №248 "On approval of the Concept of Development of Higher Education and Science in the Republic of Kazakhstan for 2023-2029"; The plan of Scientific Research Work of the Department of theoretical foundations of physical culture and Sports of KazAST for 2018-2021.

Publication of the research results.

In total, 10 scientific works have been published on the topic of the dissertation research, of them: 3 - Scientific publications recommended by the Committee for Quality Assurance in the Field of Science and Higher Education of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, 1 article - in foreign publications included in the Scopus database, 5 articles - in collections of materials of international, republican conferences, 1 certificate of state registration of the copyright object.

Doctoral student's contribution to the preparation of published articles.

The materials of the following scientific articles were used in the text of the dissertation work:

In the journal included in the Scopus, database:

1. Koldasbayeva Bagila, Aidyn Doshbekov, Marina Bobyrevac, Zura Khakimovad, and Yerlan Satbayeve. Quantitative Study of the Level of Acmeological Potential of Rising Physical Education Specialists/ Journal of Physical Education and Sport ® (JPES), - Vol. 21, Iss. 5. - P. 2492 - 2500. ISSN 2247- 806X; SCOPUS, percentile 2.1

Contribution of the authors: consulting – Doshbekov A., the idea of the work, planning and conducting the experiment, data collection and processing – Koldasbayeva V.; Bobyrevac M.; editing of the article – Khakimovad Z., Satbayeve Y.

In journals recommended by the Committee for Quality Assurance in the field of science and higher education of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan:

2. Koldasbayeva B.D., Doshbekov A.B., Zhetimekov E.T. pedagogical aspects of the development of the acmeological Society of future specialists in Physical Culture and Sports / Journal of the Bulletin of the Kazakh National Women's teacher training University. - Almaty. - 2019. - №3 (79). - P. 259-263.

Authors' contribution: consulting - Doshbekov A.B., the idea of the work, data collection and processing – Koldasbayeva B.D., editing - Zhetimekov E.T.

3. Doshbekov A.B., Koldasbayeva B.D., Niyazakynov E.B., Serikov S.S. Acmeological practice in the professional training of a future physical culture specialist/ Scientific-theoretical journal. Theory and methodology of physical culture. - Almaty. 2020. - No. 3 (61). P. 34-38.

Authors' contributions: consulting - Doshybekov A.B., the idea of the work, analysis, collection and processing of data – Koldasbayeva B.D., editing - Niyazakynov E.B., Serikov S.S.

4. Abdrahmanova R.B., Koldasbaeva B.D. Fylymi zertteulerdegi «akmeologiyalyk әleuet» ұғымның сипаттамасы. ҚазҰПУ Хабаршысы «Psihologiya» seriyasy. - 2020. - №3 (64). - pp. 51-57

Authors' contributions: consulting - Abdrakhmanova R.B., the idea of the work, analysis, collection and processing of data, writing an article – Koldasbayeva B.D.